

ВІДГУК**офіційного опонента**

доктора економічних наук, професора

МУЗИКИ Павла Михайловича

на дисертаційну роботу

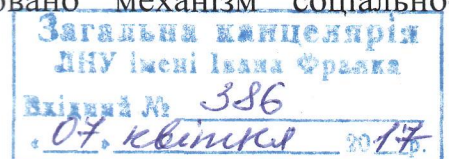
Сенишин Оксани Степанівни**“Соціально-економічне прогнозування розвитку продовольчого комплексу України”,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дослідження

З огляду на посилення процесів інтеграції України у світовий економічний простір зростає необхідність формування моделі продовольчої безпеки, заснованої на врахуванні не тільки нинішніх потреб жителів країни у якісній і економічно доступній продовольчій продукції, а й продовольчих потреб майбутньої чисельності населення у середньо та довгостроковій перспективі. А, отже, актуалізується роль та значення соціально-економічного прогнозування розвитку продовольчого комплексу, що передбачає прогнозування тих економічних показників, які нерозривно поєднані із динамікою розвитку соціальних процесів. Тому у дисертаційній роботі акцентована увага на прогнозуванні обсягів споживання та виробництва продовольчої продукції, що відображають сукупну потребу суспільства у продовольстві.

Серед вітчизняних науковців, що займалися проблемами розробки і прийняття управлінських рішень у галузі здійснення державної продовольчої політики, необхідно зазначити: П. П. Борщевського, П. І. Гайдуцького, Б. М. Данилишина, Л. Д. Дейнеку, Ю. П. Лебединського, О. Ю. Лебединську, Є. Й. Майовця, І. А. Маркіну, І. Р. Михасюка, В. Я. Месселя-Веселяка, П. М. Музику, О. Олійника, О. М. Онищенко, Т. О. Осташко, Б. Й. Пасхавера, П. Т. Саблука, В. М. Трегобчука, В. В. Юрчишина, М. Д. Янківа та ін. Незважаючи на значний внесок відомих науковців у формування теорії та практики функціонування й прогнозування продовольчих ринків та комплексу загалом, не всі аспекти цього багатопланового феномену всебічно досліджені. Досі недостатньо розкрито та обґрунтовано деякі теоретичні та практичні проблеми: не запропоновано механізм соціально-

економічного прогнозування розвитку продовольчого комплексу; не досліджено стан та тенденції розвитку ринків продовольчих товарів протягом останніх років; не вивчено динаміку споживання продуктів харчування, цінові коливання продовольчої продукції; кількісно не оцінено основні фактори споживчого попиту на продовольство; не спрогнозовано обсяги споживання продовольчих товарів населенням на середньострокову перспективу тощо.

Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка в межах реалізації прикладної держбюджетної теми “Управління структурно-інноваційними процесами в регіоні” (номер державної реєстрації 0112U005141), у рамках якої автором проведено дослідження теоретико-методологічних основ соціально-економічного прогнозування розвитку вітчизняного продовольчого комплексу та побудовано соціально-економічний прогноз перетворення України у конкурентоспроможну продовольчу державу.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, їхня достовірність і новизна

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення та практичні рекомендації, результати і висновки дослідження мають достатньо високий ступінь обґрунтованості та достовірності.

Обравши за мету дослідження визначення та розробку теоретико-методологічних та прикладних положень соціально-економічного прогнозування розвитку продовольчого комплексу та надання практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності розвитку вітчизняного продовольчого комплексу з метою підтримки продовольчої безпеки держави, автором сформульовано низку наукових і практичних завдань.

Структура дисертації відповідає поставленій меті та завданням, а відповідно до обраних об’єкту і предмету дослідження є логічно побудованою, свідчить про комплексність і послідовність науково-практичного дослідження.

Зміст розділів, обґрунтовані висновки та пропозиції свідчать про прагнення автора послідовно, від загального до часткового, дослідити предмет наукового пошуку та вирішити досліджувану проблему.

Обґрунтованість наукових результатів формується на підставі таких компонентів:

1. Суттєвої кількості опрацьованої наукової та практичної літератури (автором опрацьовано 364 джерела);

2. Використання загальнонаукових та спеціальних методів дослідження;

3. Теоретичному та практичному значенні дисертаційної роботи. Теоретичні здобутки дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема у процесі викладання дисциплін “Державне регулювання економіки”, “Соціально-економічне прогнозування”, “Економічна діагностика”, “Менеджмент ЗЕД”, “Організація і планування діяльності підприємства”, “Економічний механізм діяльності організації” (довідка № 4818-Н від 23.10.2015 р.).

Також авторські розробки знайшли практичне застосування у діяльності ПрАТ “Компанія Ензим” (довідка № 2692 від 17.11.2015 р.), ТзОВ “Агро Л В Лімітед” (довідка № 3725 від 17.09.2015 р.) та ТзОВ “Торгова мережа “Барвінок” (довідка № 410 від 23.11.2015 р.).

Пропозиції дисертанта у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продовольчої продукції на світових ринках використовують спеціалісти Управління економічної політики Львівської обласної ради при розробці Стратегії розвитку Львівщини до 2017 року, а також щорічної Програми соціально-економічного розвитку Львівської області (довідка № 1-78-1981 від 07.09.2015 р.).

4. Апробації та схвалення наукового доробку автора на значній кількості науково-практичних конференціях (22 наукові заходи).

Аналіз змісту дисертаційної роботи дає змогу зробити висновок про те, що запропоновані автором наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, достовірними і мають наукову новизну.

Наукова новизна отриманих результатів:

вперше:

- обґрунтовано продовольчий комплекс як трьохкомпонентну еколого-соціо-економічну систему через призму дослідження стратегії сталого розвитку, що дозволило автору розглянути ПК не лише як економічну підсистему взаємозалежних сфер, галузей та виробництв, спрямованих на задоволення суспільних потреб населення продуктами харчування рослинного і тваринного походження в необхідному асортименті та належної якості за умов ефективного використання природно-ресурсного потенціалу, але й як соціальну складову, в основі чого знаходиться людина як основа суспільного розвитку, її життя та довголіття та як екологічну підсистему, що забезпечує умови для виробництва якісної органічної продовольчої продукції (с. 27–28);

- визначено структуру механізму розвитку продовольчого комплексу як сукупність інтегрованих взаємозв'язків між його функціональними елементами – державою із конкретними засобами та важелями впливу, виробниками, споживачами продовольства, суб'єктами ринкової інфраструктури, центрами міжнародної торгівлі, соціально-економічним прогнозуванням і програмуванням та процесами саморегулювання та саморозвитку, що дало змогу визначити роль, місце і значення соціально-економічного прогнозування у структурі механізму розвитку вітчизняного ПК, оскільки останній визначає стратегію розвитку та регіональні програми розвитку вітчизняного продовольчого комплексу (с. 40–43);

- здійснено соціально-економічний прогноз розвитку продовольчого комплексу шляхом застосування у прикладному дослідженні трендової методики для окреслення прогнозних значень обсягів виробництва та споживання продовольчих товарів, що дало можливість визначити рівень самозабезпеченості цими товарами на вітчизняному продовольчому ринку (с. 435–454).

Удосконалено:

- концептуальний підхід до розгляду продовольчого комплексу як складової агропродовольчого комплексу, який своєю чергою є частиною агропромислового комплексу, що дозволило автору визначити його характерні ознаки: міжгалузевий характер взаємодії; наявність основної (провідної) та неосновних (забезпечуючих)

галузей; відтворювальний принцип та критерій участі у створенні кінцевого продукту (продовольства); складність визначення функціонального ядра комплексу; формуванням комплексу на території держави, а його окремих підкомплексів – на території окремих регіонів (с. 27);

- теоретико-методологічний підхід до розгляду продовольчого комплексу з позиції системного підходу як регульованої економічної системи, що складається з трьох взаємозв'язаних складових: організаційно-економічного механізму, процесів виробництва, зберігання, транспортування та реалізації продовольчої продукції та продовольчого ринку (с. 37–39). Входами у комплексній схематичній моделі продовольчого комплексу як економічної регульованої системи, слугують грошові потоки попиту як кінцевих, так і проміжних споживачів на продовольчі товари, які можна об'єднати в товарні групи; виходами – сукупна пропозиція сільськогосподарських підприємств, підприємств переробної та харчової промисловості, а також особистих підсобних господарств населення у вигляді безпосередньо сільськогосподарської продукції і товарної продукції харчової промисловості. Це дало можливість виділити особливості функціонування та розвитку сучасного продовольчого комплексу;

- інструментарій оцінки стану продовольчої безпеки, особливістю якої є розрахунок таких показників як: добова енергетична цінність раціону людини; забезпечення раціону людини основними видами продуктів; достатність запасів зерна у державних ресурсах; економічна доступність продуктів харчування; диференціація вартості харчування за соціальними групами; ємність внутрішнього ринку окремих продовольчих продуктів та продовольча незалежність за окремим продуктом продовольства, що дало змогу визначити та обґрунтувати пріоритетні напрями розвитку продовольчого комплексу у контексті забезпечення продовольчої безпеки України (с. 275–290);

- наукові положення у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продовольчої продукції на світових ринках за головними напрямами: розширення товарної структури експорту продовольчої продукції; використання позитивного досвіду країн ЄС у регулюванні ринку агропродовольчої продукції; гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську та агропродовольчу

продукцію згідно зі стандартами ЄС; посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції, що поглибило управлінський інструментарій, збагатило методологічні підходи до дослідження процесів соціально-економічного прогнозування розвитку вітчизняного продовольчого комплексу (с. 431–435).

Набули подальшого розвитку:

- теоретико-методологічний підхід до структуризації прогнозів розвитку продовольчого комплексу, до якого зачислено блоки: ресурсний (базові прогнози); блок економічних прогнозів (соціально-економічні прогнози); блоки соціальних прогнозів та зовнішньоекономічних прогнозів щодо розвитку продовольчого комплексу загалом, що сприяло визначенню їхнього взаємовпливу і взаємозв'язку (с. 46–49);

- концептуальний підхід до розгляду продовольчого природно-ресурсного потенціалу як складової продовольчого комплексу загалом та частини природно-ресурсного потенціалу, що певною мірою є відтворювальною здатністю земельних, водних, лісових та інших видів природних ресурсів та джерел їх утворення виробляти прямо чи опосередковано продукцію продовольчого комплексу. Дослідження причинно-наслідкових взаємозв'язків ресурсів довкілля у процесі виробництва продовольчої продукції, створило умови для з'ясування того, що саме земельні ресурси є інтегруючим, проте не єдиним видом агропродовольчих ресурсів, який сприяє виробництву продовольчої продукції (с. 63–68);

- практичний інструментарій застосування світового досвіду державної підтримки розвитку продовольчого комплексу окремих країн світу через реалізацію конкретних заходів, зокрема: спрямування вітчизняних бюджетних фінансових ресурсів на закупівлю надлишків сільськогосподарської та продовольчої продукції у фермерів з метою утримання закупівельних цін і гарантування дохідності виробників продукції сільського господарства (досвід США); запровадження системи стимулювання експорту українських продуктів харчування шляхом товарного кредитування під гарантії експортно-кредитних агентств (досвід США, Японії, Німеччини) тощо (с. 361–362);

- концептуальний підхід до розвитку органічного землеробства як інструменту підтримки та забезпечення продовольчої безпеки держави, що дало можливість автору з використанням методики SWOT-аналізу виявити екологічний, соціальний та економічний ефекти від застосування цього виду землеробства та сприяло побудові стратегії його функціонування (с. 378–387);

- методичні підходи до аналізу показників використання експортного потенціалу продовольчого комплексу України на рівні держави, до яких зачислено: географічну та товарну структуру експорту; темпи росту та приросту експорту; рівень експортної орієнтації; експорт на одну особу; експортну квоту; індекс внутрішньогалузевої торгівлі; коефіцієнт покриття експортом імпорту; індекс “умови торгівлі”; індекс концентрації експорту (індекс Хіршмана), що дало можливість розробити рекомендації щодо нарощування цього потенціалу (с. 431–435).

Запропоновані положення, які містять наукову новизну, характеризуються теоретичним осмисленням проблеми, системністю та логічністю викладу.

Ступінь використання матеріалів і висновків кандидатської дисертації

Матеріали, науково-методичні результати кандидатської дисертації Сенишин Оксани Степанівни на тему “Організаційно-економічне забезпечення процесу ділового планування у корпоративному секторі України”, яка була захищена у 2007 році за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, не використовувались у цій дисертації, які подано на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Значимість результатів дослідження для науки і практики

Результати дисертаційної роботи Сенишин Оксани Степанівни мають важливе наукове та практичне значення.

Авторське трактування продовольчого комплексу зведено до того, що останній розглянуто як трьохкомпонентну еколого-соціо-економічну систему через призму дослідження стратегії сталого розвитку, що дозволило розглянути ПК не

лише як економічну підсистему взаємозалежних сфер, галузей та виробництв, але й як соціальну складову, в основі чого знаходиться людина як основа суспільного розвитку та екологічна підсистема, що забезпечує умови для виробництва якісної органічної продовольчої продукції.

Дисертантом обґрунтовано та визначено місце соціально-економічного прогнозування у функціональній структурі механізму розвитку продовольчого комплексу. При цьому, зважаючи на поліфункціональну структуру механізму розвитку продовольчого комплексу, автором розроблено схематичне зображення структурного розрізу прогнозів розвитку такого комплексу, до якого зачисляють такі блоки: ресурсний, блок економічних прогнозів, блоки соціальних прогнозів та зовнішньоекономічних прогнозів щодо розвитку продовольчого комплексу загалом. Також визначено їхній взаємовплив і взаємозв'язок.

Зважаючи на різносторонній характер методів прогнозування, Сенишин О. С. здійснено детальний аналіз методології соціально-економічного прогнозування, що дозволило автору зробити висновки про те, що по-перше, рівень розвитку сучасного продовольчого комплексу залежить від рівня його функціонування. По-друге, важливим елементом функціонування продовольчого комплексу є підтримка рівня його продовольчої безпеки, що забезпечується основними її індикаторами. По-третє, його розвиток також тісно пов'язаний з ефективним використанням природно-ресурсного потенціалу.

За результатами здійсненої авторської оцінки продовольчого ринку на основі законодавчо закріпленої методики визначення основних індикаторів продовольчої безпеки дисертантом зроблено висновки, що у досліджуваному періоді 2007–2014 рр. здебільшого стан індикаторів продовольчої безпеки покращився. Зокрема, середньодобова поживність раціону наближається до своєї раціональної норми, питома вага продукції тваринного походження поступово зростає, продукти харчування стали доступнішими, зерно у державних резервах почали зберігати у достатніх кількостях, а імпортозалежність за певними продуктовими групами знизилася. Проте автором подано і перелік негативних змін – це і посилення диференціації соціальних груп за показником продовольчих витрат, і зниження ємності внутрішнього ринку за певними видами продовольства; крім того, надалі

зберігається нераціональна структура споживання продуктів харчування українцями з яскраво вираженим недоїданням м'яса, молокопродуктів, риби і рибопродуктів, плодів, ягід та винограду.

Досліджуючи питання світового досвіду та напрямів його застосування в Україні, значну увагу зосереджено на аналізі існуючих механізмів державної підтримки вітчизняного агропродовольчого комплексу. З урахуванням цього, під час розгляду світового досвіду розвинених країн та країн, що розвиваються, запропоновано конкретні заходи щодо розбудови зазначених механізмів, зокрема: спрямування вітчизняних бюджетних фінансових ресурсів на закупівлю надлишків сільськогосподарської та продовольчої продукції у фермерів (досвід США); запровадження системи стимулювання експорту українських продуктів харчування шляхом товарного кредитування під гарантії експортно-кредитних агентств (досвід США, Японії, Німеччини).

У контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продовольчої продукції на світових ринках, автором запропоновано низку заходів за такими головними напрямками: збільшення експортного потенціалу вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції шляхом розширення товарної структури експорту продовольчих товарів та підтримки продовольчих груп зі зростаючими експортними обсягами; використання позитивного досвіду країн ЄС у регулюванні ринку агропродовольчої продукції в напрямі зміцнення конкурентоспроможності продовольчого комплексу, що передбачатиме прийняття поданого на розгляд Кабінету Міністрів України проекту постанови "Про порядок державної реєстрації генно-модифікованих організмів"; гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську та агропродовольчу продукцію згідно зі стандартами ЄС; посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції тощо.

На основі вивченої методології прогнозування здійснено соціально-економічний прогноз місця продовольчого комплексу в забезпеченні споживчих потреб населення України у продуктах харчування шляхом застосування екстраполяційної методики для окреслення прогнозних значень обсягів виробництва та споживання продовольчих товарів, на основі яких визначено рівень

самозабезпеченості такими товарами на вітчизняному продовольчому ринку. У результаті досліджень доведено правильність використання саме квадратичної залежності тренда. Розраховано середню помилку апроксимації, яка за квадратичної залежності тренда для кожного виду продовольчої продукції є меншою у всіх досліджених випадках за аналогічний показник, розрахований з врахуванням лінійного рівняння тренда.

Результати здійсненого соціально-економічного прогнозу місця вітчизняного продовольчого комплексу в забезпеченні споживчих потреб населення України продуктами харчування шляхом застосування методики екстраполяції трендів використовуються спеціалістами Департаменту економічної політики Львівської міської ради та Департаменту економічного розвитку, торгівлі та промисловості Львівської обласної державної адміністрації при складанні планової документації та розробці важливих стратегічно-орієнтованих планів та програм, спрямованих на забезпечення сталого розвитку регіонального агропромислового комплексу (довідка № 23-вих-589 від 14.08.2015 р. та довідка № 1-44-4870 від 04.12.2015 р.).

Пропозиції дисертанта у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продовольчої продукції на світових ринках використовують спеціалісти Управління економічної політики Львівської обласної ради при розробці Стратегії розвитку Львівщини до 2017 року, а також щорічної Програми соціально-економічного розвитку Львівської області (довідка № 1-78-1981 від 07.09.2015 р.).

Авторські розробки знайшли практичне застосування у діяльності ПрАТ “Компанія Ензим” (довідка № 2692 від 17.11.2015 р.), ТзОВ “Агро Л В Лімітед” (довідка № 3725 від 17.09.2015 р.) та ТзОВ “Торгова мережа “Барвінок” (довідка № 410 від 23.11.2015 р.).

Отже, зміст дисертаційної роботи засвідчує, що окреслена мета досягнута, поставлені завдання вирішені, висновки достатньо аргументовані. Дисертантом виконано цінне дослідження як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні положення наукового дослідження опубліковано дисертантом у 62 наукових працях загальним обсягом 63,7 друк. арк., з них: 1 одноосібна монографія;

1 монографія у співавторстві; 6 розділів у 4-х колективних монографіях; 30 статей, 21 з яких – у вітчизняних фахових наукових виданнях, 7 – в іноземних виданнях та 2 – в фахових наукових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 1 підручник у співавторстві та 1 навчальний посібник у співавторстві (з грифами МОН України); 22 публікації – становлять праці апробаційного характеру.

Ознайомлення з публікаціями дисертанта дало змогу зробити висновок про те, що вони достатньо повно розкривають структуру та зміст основних положень, рекомендацій та висновків дисертаційної роботи. Обсяг друкованих праць та їхня кількість відповідають нормативним вимогам щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Автореферат підготовлений відповідно до вимог змісту, структури та стилю викладення і відображає основні наукові результати, які одержані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації дисертаційної роботи. Вивчення дисертації й автореферату дозволяє дійти до висновку про ідентичність автореферату й основних положень дисертації.

Дискусійні положення та критичні зауваження до змісту дисертаційної роботи

У цілому запропоновані автором розробки щодо соціально-економічного прогнозування розвитку продовольчого комплексу України варто оцінити позитивно. Проте, робота містить певні дискусійні положення та зауваження, зокрема:

1. Методології дослідження соціально-економічного прогнозування як організаційно-управлінської системи (с. 100–137) присвячений розділ 2 дисертаційної роботи. Здійснивши детальний аналіз методів прогнозування, згідно із яким дисертантом виділено дві великі групи методів – експертні та фактографічні та доповнено цю класифікацію змішаними методами прогностики, які поєднують у собі частково ознаки як експертних, так і фактографічних методів, вважаємо, що робота значно б виграла б якби її автор приділила більше уваги сучасним методам прогнозування розвитку саме вітчизняного продовольчого комплексу, оскільки тема

дисертації присвячена соціально-економічному прогнозуванню функціонування цього комплексу.

2. Детальний аналіз методології соціально-економічного прогнозування на основі вивчення проблем щодо рівня використання природно-ресурсного потенціалу продовольчого комплексу, його основних показників у системі агропромислового виробництва та індикаторів продовольчої безпеки, що зображено на рис. 2.7 (с. 139) дисертаційної роботи, дозволило автору зробити такі висновки: по-перше, рівень розвитку сучасного продовольчого комплексу залежить від рівня його функціонування (основних показників ефективності його розвитку). По-друге, важливим елементом функціонування продовольчого комплексу є підтримка рівня його продовольчої безпеки, що забезпечується основними її індикаторами. По-третє, його розвиток також тісно пов'язаний з ефективним використанням природно-ресурсного потенціалу. Звернемо увагу на те, що автором у дисертації значну увагу приділено показникам ефективності розвитку ПК (п. 3.1 розділу 3, с. 179–188), до яких зачислено коефіцієнт продовольчого забезпечення населення за видами сільськогосподарської продукції, рівень самозабезпеченості країни, рівень залежності держави від імпортих закупівель продовольства певного виду та збалансованість попиту і пропозиції певного виду продовольчої продукції та індикаторам продовольчої безпеки, яким присвячено п. 4.1 розділу 4 роботи (с. 274–291). Меншу ж увагу зосереджено на показниках ефективності використання, відтворення та збереження природно-ресурсного потенціалу як одного із головних параметрів стану вітчизняного ПК. З огляду на те, доцільно було б описати такі показники та визначити їхній вплив на функціонування вітчизняного ПК.

3. Важливим показником, що використовують під час прогностичної оцінки експортного потенціалу вітчизняного продовольчого комплексу, є індекс концентрації експорту продовольства, або індекс Хіршмана. Автор доведено, що концентрація експорту є важливим фактором для країн, що розвиваються (зокрема, для України), та для країн із перехідною економікою саме тому, що останні часто значною мірою залежать від порівняно незначної кількості сировинних товарів, що забезпечують їхні прибутки від експорту. З огляду на це, для вимірювання концентрації експорту готових харчових продуктів дисертантом розраховано індекс

Хіршмана для продовольчої групи товарів груп III: “Жири та олії тваринного або рослинного походження” та IV: “Готові харчові продукти”. Ватро було б пояснити у роботі, чому автор використовує для розрахунків дані лише III та IV групи окремих продовольчих товарів згідно з УКТЗЕД.

4. У дисертаційній роботі автором здійснено соціально-економічний прогноз місця продовольчого комплексу в забезпеченні споживчих потреб населення України у продуктах харчування шляхом застосування трендової методики (с. 435–451) на основі якої визначено рівень самозабезпеченості продовольчими товарами на вітчизняному продовольчому ринку. Робота значно б виграла, якби автор наукової праці застосував ще й інші прогностичні методики для знаходження прогнозних значень обсягів продовольчого споживання та виробництва та при порівнянні таких прогнозних показників дійшов би до обґрунтованих висновків.

5. Вважаємо, що при дослідженні продовольчого комплексу у структурі вітчизняного агропродовольчого комплексу, варто було б визначити його як категорію “продовольчий підкомплекс”, оскільки останній є складовою АПК.

6. На нашу думку, деякі невеликі таблиці, які б за своїми розмірами не перевищували сторінки формату А4, доцільно було б розмістити на одній сторінці, не переносячи їх на іншу сторінку. Так, до прикладу, це стосується табл. 2.2, 3.50 дисертаційної роботи. Таблиці, які займають у тексті дисертації одну сторінку, варто переносити у додатки (табл. 3.7, 3.21, 4.9, 5.12).

Наведені зауваження та дискусійні положення не знижують високий науковий рівень роботи та не впливають на її загальну позитивну оцінку. Певною мірою вони доповнюють об’єктивну характеристику практичної складності та значущості теми проведеного дослідження, підкреслюють вагомість внеску дисертанта в теоретичну будову концептуальних засад соціально-економічного прогнозування розвитку продовольчого комплексу України, доцільність продовження наукових досліджень у цьому напрямі.

Загальні висновки

Докторська дисертація Сенишин Оксани Степанівни, виконана на актуальну

тему, є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані теоретичні, методологічні, науково-методичні та практичні результати, що в сукупності вирішують наукову проблему – розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо соціально-економічного прогнозування розвитку продовольчого комплексу України.

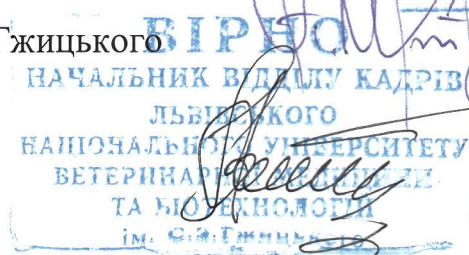
Дисертаційну роботу виконано на належному науково-теоретичному рівні, також вона має прикладне значення. Текст дослідження викладено логічно та послідовно, висновки і пропозиції чітко аргументовано. Отримані результати є обґрунтованими і впровадженими у практичну діяльність. Основні положення, які винесені здобувачем на захист, повною мірою оприлюднені, автореферат відображає зміст дисертації та відповідає їй.

Виходячи із вищенаведеного, дисертаційна робота Сенишин Оксани Степанівни на тему “Соціально-економічне прогнозування розвитку продовольчого комплексу України” за змістом, важливістю, структурою, обсягом та оформленням повністю відповідає вимогам, визначеним у пп. 9, 10, 12, 13, 14 “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника” (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656), а її автор – Сенишин Оксана Степанівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки підприємства,
інновацій та дорадництва в АПК ім. І. В. Поповича
Львівського національного університету ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

П. М. Музика

7.04.2017г

*Відсутні навітряні
до списку вказано
всього рахунок 8 3507.0
Відсутній секретар
Малі Іванівна Г.І.*